



Е. В. Щепанський
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державного управління
та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права

УДК 379.85 (075.8):351:354.947.7

ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНО–РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ (1990–2000 рр.)

Присвячено вивченню актуальних питань становлення та розвитку туризму в Україні у період 1990–2000 роки. Проведено аналіз наукових поглядів, нормативно–правової бази та системи державного управління туристично–рекреаційної сфери України. Виявлено основні позитивні риси та проблемні аспекти функціонування туристично–рекреаційної сфери на даному історичному етапі.

Ключові слова: туризм, рекреація, туристично–рекреаційна галузь, туристично–рекреаційна сфера.

Упродовж останніх років в Україні змінюється на краще ситуація щодо подальшого розвитку туристично–рекреаційної сфери як з боку владних структур, так і суспільства в цілому. Відходять у минуле часи, коли туризм ототожнювався тільки з відпочинком, розвагами, вважався легковажною та несерйозною справою [1, с. 62]. Натомість у туристично–рекреаційній діяльності починають вбачати дієвий засіб формування ринкових механізмів, поповнення державного та місцевих бюджетів, забезпечення зайнятості населення, однією з раціональних форм використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, оздоровлення людей, вивчення історико–культурної спадщини тощо. Зважаючи на місце та роль туризму в житті суспільства, держава проголошує туристично–рекреаційну галузь однією із пріоритетних напрямів розвитку національної економіки. Вивчення практики становлення туристично–рекреаційної сфери в незалежній Україні дозволить у майбутньому врахувати як позитивні, так і негативні результати даного процесу. Власне це й визначає актуальність та практичну цінність теми наукової статті.

Входження України в третє тисячоліття являє собою якісно новий етап в історії її розвитку й, зокрема, етап структурних ринкових перетворень у всіх сферах життя суспільства. Усе більш помітну роль починає відігравати туристично–рекреаційна сфера, яка виявилася затребуваною всім ходом соціально–економічних реформ. Серед науковців, що займаються дослідженням проблеми історії становлення та розвитку туризму, можна виділити: І. Ю. Афанасьєва, Л. П. Воронкову, Т. А. Дьорову, В. А. Квартальнова, В. Б. Сапрунову, Л. М. Устименко, В. К. Федорченко, О. С. Шаптала та інших.

Метою статті є оцінка практичних аспектів функціонування туристично–рекреаційної сфери України в період 1990–2000 рр. Мета наукової статті дозволяє сформулювати наступні завдання дослідження, а саме: аналіз становлення та розвитку туризму в незалежній Україні, а також характеристика позитивного досвіду й проблемних аспектів функціонування туристично–рекреаційної сфери України в період 1999–2000 рр.

Туризм в Україні — продукт тривалого історичного розвитку. Розроблена система розвитку туристично–рекреаційної галузі в Україні дозволяє виділити певні особливості історичного процесу, а також сформулювати висновки, врахування яких в майбутньому



дозволить уникнути цілого ряду протиріч. Дана система включає такі історичні етапи: I етап — до 1890 р., II етап — 1890–1917 рр., III етап — 1918–1939 рр., IV етап — 1945–1969 рр., V етап — 1970–1990 рр., і VI етап — 1991 р. — по теперішній час [2, с.272].

Початок *шостого етапу (1991 р. — по теперішній час)* характеризувався незавершеністю формування належної державної системи управління туристично-рекреаційною сферою в СРСР на момент проголошення незалежності України. Це не дозволило на початковій стадії переходу до ринку адекватно відреагувати на цей факт і своєчасно створити відповідні державні органи управління.

Україна стала незалежною, суверенною і демократичною республікою [3]. З проголошенням самостійного державного розвитку в Україні розпочався процес оновлення всього суспільного життя. Це було зумовлено, насамперед, тим, що змінювалися економічна, соціальна і політична системи країни. Почався й новий етап у розвитку туристично-рекреаційного господарства. У першу чергу, було ліквідовано контроль Москви над Україною, і відповідні органи колишнього республіканського управління у справах туризму та рекреації стали самостійними і почали проводити свою власну політику.

Відсутність в Україні в період 1989–1993 рр. управлінських структур і важелів державного регулювання туристично-рекреаційної сфери призвела до руйнування важливих складових частин інфраструктури галузі, розпаду соціально орієнтованого внутрішнього туризму, впливу значних валютних коштів за кордон, а також погіршення матеріально-технічної бази. Було порушено систему напрацьованих зв'язків і турів, підготовки й використання досвідчених кадрів. Якщо в середині 80-х рр. Україну щороку відвідувало понад 500 тис. іноземних туристів, то в 1992 р. — лише близько 120 тис. разом з тим 10 млн. українських громадян виїжджало за кордон переважно за так званими “шоп-турами”. Внаслідок цього в 1989–1992 рр. держава втратила майже 80 % валютних прибутків від іноземного туризму [4, с. 107].

Зупиненню цього негативного процесу сприяли поступове формування нової системи соціально-економічних відносин в країні, адаптація населення до нових умов життя, а також вжиті органами влади заходи. Але замість створення єдиної управлінської структури туристично-рекреаційної сфери в Україні, Постановою Кабінету Міністрів України “Про державне управління іноземним туризмом в Україні” від 21 липня 1992 р. № 397 [5] функції реалізації державної політики у сфері іноземного туризму було покладено на Міністерство зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України, у складі якого було створено Головне управління з іноземного туризму, якому були підпорядковані установи й організації колишнього Державного комітету з іноземного туризму СРСР. І лише пізніше, з метою реалізації державної політики в галузі туризму Постановою Кабінету Міністрів України “Про зміни в системі органів державної виконавчої влади, підвідомчих Кабінету Міністрів України” від 10 листопада 1992 р. № 616 було створено Державний комітет України по туризму [6]. У своїй діяльності даний орган управління керувався Постановою Ради Міністрів УРСР “Про затвердження Положення про Головне управління Української РСР по туризму” від 5 квітня 1984 р. [7], і лише з серпня 1993 р. Положенням про Держкомтуризм України, яке було затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 625 від 12 серпня 1993 р. [8] До сфери управління Держкомтуризму було передано 52 підприємства загальнодержавної власності. В АРК, областях, місті Києві та Севастополі були створені Генеральні агентства по туризму. Це збільшило можливості виведення вітчизняного туризму з глибокої кризи [9, с. 230].

Головною метою роботи Держкомтуризму стала необхідність посилення державного регулювання туристичної діяльності. За безпосередньої участі Держкомтуризму були здійсненні заходи щодо впорядкування мережі підвідомчих підприємств, розробки і рекламування на міжнародному ринку національного туристичного продукту, підготовки висококваліфікованих кадрів, створення нормативно-правової бази (табл. 1).



Таблиця 1

Заходи щодо розвитку туристично-рекреаційної сфери України

Період	Заходи щодо розвитку ТРС
1994 рік	27 липня прийнято Наказ Держкомтуризму “Про затвердження Інструкції про порядок видачі суб’єктам підприємництва спеціальних дозволів (ліцензій) на діяльність, пов’язану з наданням туристичних послуг, а також Інструкції про умови і правила здійснення підприємницької діяльності, пов’язаної з наданням туристичних послуг, та контролю за їх дотриманням”
1995 рік	15 вересня Верховною Радою України прийнято Закон України “Про туризм”
1996 рік	13 березня Постановою Кабінету Міністрів України створено Національну раду по туризму 28 вересня прийнято Указ Президента України “Про Фонд “Намисто Славутича”
1997 рік	28 червня Кабінетом Міністрів України розроблено і затверджено Програму розвитку туризму до 2005 року У цьому ж році Україну прийнято до дійсних членів Всесвітньої туристичної організації
1998 рік	21 вересня прийнято Указ Президента України “Про День туризму”, який відзначається на державному рівні щороку 27 вересня. У цьому ж році за участю України прийнято Тбіліську декларацію країн-учасниць СНД щодо створення сприятливих умов для стабільного розвитку туризму
1999 рік	29 квітня прийнята Постанова Кабінету Міністрів України “Про заходи подальшого розвитку туризму” 20 липня прийнято рішення про утворення Державної відкритої акціонерної компанії “Україна туристична” 10 серпня прийнято Указ Президента України “Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року”

В Україні вперше на теренах колишнього СРСР 15.09.1995 р. був прийнятий Закон України “Про туризм” [10]. Це стало важливим кроком у створенні правових засад туристичної діяльності. Цей закон визначив стратегію і конкретні завдання розвитку туризму, став свідченням посилення уваги з боку влади до туристичної галузі, її проблем та перспектив розвитку. Законом визначено загальні правові, організаційні, виховні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму. Основною метою було створення правової бази для становлення туризму як високорентабельної галузі економіки та важливого засобу культурного розвитку громадян, забезпечення зайнятості населення, збільшення валютних надходжень, захист законних прав та інтересів туристів і суб’єктів туристичної діяльності, визначення їхніх обов’язків та відповідальності. Закон був розрахований на підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, на фізичних осіб, діяльність яких пов’язана з наданням туристичних послуг, а також громадян, які їх отримують. Законом України “Про туризм” визначено органи державної виконавчої влади в галузі туризму, права та обов’язки туристів, правові засади організації та надання туристичних послуг, передбачено кадрові і наукове забезпечення галузі туризму.

Таким чином, держава проголошує туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і декларує необхідність створення сприятливих умов для туристичної діяльності. Що особливо важливо це визначення повністю відповідає рекомендаціям Гаазької міжпарламентської конференції з туризму, яка відбулась 10–14 квітня 1989 р., де зазначено: “Країни повинні визначати свої національні пріоритети та роль туризму в “ієрархії” таких пріоритетів, а також оптимальну стратегію розвитку туризму в рамках цих пріоритетів” [1, с. 63].

Варто зазначити, що було здійснено перші реальні кроки щодо втілення в життя



виценаведених рекомендацій. Зокрема, згідно ст. 7 Закону України “Про туризм” [10] та Постанови Кабінету Міністрів України № 322 від 13.03.1996 р. “Про Національну раду по туризму” [11] було створено Національну раду по туризму, основними завданнями якої стали: координація діяльності міністерств і відомств, Уряду АРК, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, пов’язаної з реалізацією державної політики в галузі туризму, розгляд пропозицій щодо перспектив та напрямів розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, розроблення і запровадження системи управління галуззю туризму, розроблення заходів щодо захисту інтересів держави в галузі туризму.

У 1997 р. Україну прийнято дійсним членом до Всесвітньої туристичної організації, а у вересні 1999 р. на 13-й Генеральній асамблеї ВТО у м. Сантьяго (Чилі) обрано до керівного органу ВТО — Виконавчої ради. До Ділової ради ВТО увійшли Київський університет туризму, економіки і права та готельний комплекс “Дніпро” (м. Київ) [4, с. 111]. Вступ України до ВТО поклав на неї обов’язки виконання рішень Генеральних асамблей і конференцій ВТО.

Таким чином, членство України у ВТО з одного боку, поклало обов’язки щодо дотримання Україною всіх нормативно-правових документів ВТО, а з іншого — дало можливість набувати теоретико-практичного досвіду у сфері туризму, сприяти піднесенню в країні як рівня внутрішнього туризму, так і формування позитивного міжнародного туристичного іміджу України.

З метою реалізації державної політики в галузі туризму, стимулювання подальшого розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, ефективного використання природного та історико-культурного потенціалу для створення єдиного сучасного конкурентоспроможного туристичного комплексу країни і на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України, 28.06.1997 р. Кабінетом Міністрів України була прийнята Програма розвитку туризму до 2005 р. [12]. Метою Програми було здійснення заходів, спрямованих на сприяння вирішенню питань національно-культурного відродження України, соціально-економічних і господарських проблем розвитку туризму як однієї пріоритетних галузей національної економіки, що відповідає вимогам Хартії туризму, прийнятої Генеральною асамблеєю Всесвітньої туристичної організації. Головним завданням Програми ставилося — створення високорентабельної туристичної галузі, покликаної забезпечити потреби внутрішнього та міжнародного туризму з урахуванням природнокліматичного, рекреаційного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу України, її національних особливостей.

В умовах розбудови української держави туризм стає дійовим засобом формування ринкового механізму господарювання. Спираючись на сформоване правове поле функціонування, туристичні організації активізували власну діяльність у розвитку як внутрішнього, так і міжнародного туризму. Зокрема було досягнуто наступних результатів:

- проведена робота з формування управлінської вертикалі шляхом створення підрозділів з питань туризму в місцевих органах виконавчої влади;
- співробітництво в сфері туризму в межах міжнародних організацій: Організація Чорноморського економічного співробітництва (ЧЕС), Центральноевропейської ініціативи (ЦЕІ), Ради з туризму країн-учасниць СНД;
- розроблено Національну систему туристично-екскурсійних маршрутів “Намісто Славутича”;
- введено державну статистичну звітність у галузі туризму;
- запроваджено ліцензування суб’єктів туристичної діяльності всіх форм власності;
- укладено близько 30 міжурядових та міжвідомчих угод про співробітництво в галузі туризму із зарубіжними країнами;
- з метою об’єднання зусиль працівників суб’єктів туристичної діяльності і суміжних галузей, захисту їх законних інтересів, сприяння поліпшенню обслуговування



туристів та розвитку туризму в Україні засновано громадську організацію — Всеукраїнський Союз працівників асоціацій, підприємств і організацій туристської сфери “УкрСоюзТур” [4, с. 114].

У 1999 році урядом України був зроблений наступний крок на шляху розвитку туристичної галузі, а саме прийнята Постанова Кабінету Міністрів України “Про заходи подальшого розвитку туризму” [13], в якій було зазначено наступні основні заходи:

— міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям здійснити в межах своїх повноважень конкретні заходи щодо подальшого збільшення обсягів надання послуг іноземним та вітчизняним туристам, підвищення якості та культури їх обслуговування, створення належної матеріальної бази галузі туризму, виготовлення і реалізації національної сувенірної продукції для збільшення надходжень до державного бюджету від туристичної діяльності;

— створити в складі обласних державних адміністрацій структурні підрозділи з питань туризму для реалізації основних завдань становлення туризму як високорентабельної галузі економіки та його розвитку на відповідних територіях;

— опрацювати і затвердити Концепцію розвитку туризму, розробити проект Державної програми розвитку туризму на період до 2010 року, розробити довгострокову комплексну програму спортивно-оздоровчого та туристично-екскурсійного обслуговування дітей і молоді (з урахуванням їх вікових особливостей та рівня знань);

— визначити об’єкти культурно-історичного значення для розроблення нових тематичних екскурсійних програм та спеціалізованих маршрутів;

— запровадити обов’язкову сертифікацію послуг, пов’язаних з розміщенням та харчуванням відпочиваючих у закладах оздоровлення та відпочинку, крім спеціалізованих лікувальних закладів;

— відкриття представництва Держкомтуризму за кордоном;

— розробити і впровадити єдину методичку визначення обсягів послуг іноземного та внутрішнього туризму в Україні;

— вирішити питання щодо утворення Наукового центру розвитку туризму тощо.

20 липня 1999 р. з метою ефективного розвитку туризму в Україні Кабінетом Міністрів України було прийнято рішення про утворення Державної відкритої акціонерної компанії “Україна туристична” [14], що фактично скасувало одноособову функцію Держкомтуризму з управління підприємствами, які були в його підпорядкуванні, а також надало можливість продажу акцій компанії, що залишалися після акціонування в державній власності. А 10 серпня 1999 р. Указом Президента України було схвалено “Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року” [15].

Першочерговими практичними кроками у контексті реалізації Основних напрямів, відповідно до зазначеного Указу Президента України, були: розробка нормативно-правової бази з питань туризму, розробка стандартів на послуги, що надаються туристам і екскурсантам, проведення сертифікації туристичних послуг, здійснення паспортизації туристичних підприємств і організацій, удосконалення порядку ліцензування суб’єктів туристичного підприємництва, запровадження пільгових умов для стимулювання організації відпочинку та оздоровлення дітей та молоді, насамперед, соціально незахищених груп населення, облаштування туристичної інфраструктури у мережі міжнародних транспортних коридорів, що проходять через територію України, налагодження потужної реклами вітчизняного туристичного продукту, створення сприятливих умов для збільшення туристичних потоків шляхом спрощення, згідно з міжнародною практикою, візових, митних і прикордонних формальностей тощо [15].

Враховуючи важливість розвитку туризму та необхідність удосконалення структури органів управління туристичною сферою, було зроблено спробу зміни організаційної структури органів виконавчої влади. Згідно з Указом Президента України “Про Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму” від 31.05.2000 р. № 740/2000 [16], Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України став правонаступником трьох державних комітетів, у тому числі Держкомтуризму



України. Держкоммолодьспорттуризм поділявся на три департаменти, серед яких був Державний департамент туризму і курортів, до складу якого входили Управління організації туризму й Управління розвитку туристичної індустрії та інвестицій.

За дорученням Кабінету Міністрів України Державним комітетом молодіжної політики, спорту і туризму було:

— проведено реформування та реструктуризацію галузі шляхом створення на базі провідних туристичних підприємств, які перебували у сфері управління Держкомтуризму, акціонерних товариств;

— розроблено та зареєстровано у Міністерстві юстиції України Правила обов'язкової сертифікації готельних послуг і послуг харчування та розпочато сертифікацію підприємств, які надають ці послуги;

— сформовано мережу навчальних закладів різного рівня для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів туризму;

— у межах програми “Намисто Славутича” розроблено понад 200 загальнодержавних тематичних туристично-екскурсійних маршрутів по місцях багатих на пам'ятки історії, культури, архітектури; видано рекламно-інформаційні буклети; запроваджено екскурсійні маршрути “Чумацькими шляхами”, “З варяг у греки”, “Україна в мережі транснаціональних великих шовкових шляхів”;

— створено автоматизований інформаційно-рекламний центр “Українська туристична інформаційна система” (УТІС);

— створено Державну акціонерну компанію “Україна туристична” [9, с. 244].

Важливим кроком для поліпшення сфери рекреаційного обслуговування та управління нею стало прийняття 5 жовтня 2000 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України “Про курорти” [17]. Прийняття даного законодавчого акту стало одним із перших заходів по удосконаленню державного управління рекреаційною складовою туристично-рекреаційної сфери в Україні. Цим законом визначались основні принципи державної політики у сфері курортної справи, правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів країни, забезпечення використання з метою оздоровлення і лікування людей природних лікувальних ресурсів, природних територій курортів та їх охорони тощо. В інституційному плані, у 2001 р. у складі Міністерства охорони здоров'я України був створений Державний департамент з питань діяльності курортів як урядовий орган державного управління [18].

Таким чином, на кінець 2000 р. туристична галузь виробляє 8 % ВВП і становить 20 % зовнішньоторговельного обігу України. За рекомендаціями ВТО в країні було запроваджено нову методику статистичної звітності. Основні статистичні показники розвитку туристичної галузі України за період 1995–2000 рр. представлено у табл. 2.

Таблиця 2.

Показники розвитку туристичної галузі України за період 1995–2000 рр.

Показник	Одиниця виміру	Рік					
		1995	1996	1997	1998	1999	2000
Кількість туристів, які в'їхали в Україну	млн. осіб	3,7	3,9	7,6	6,2	4,2	4,4
Кількість туристів, які виїхали з України	млн. осіб	6,9	11,5	10,5	8,6	7,4	8,7
Кількість внутрішніх туристів	млн. осіб	8,6	6,2	5,7	5,7	6,4	6,6
Загальний обсяг туристичних потоків	млн. осіб	19,2	21,6	23,8	20,5	18,0	19,7
Приріст щодо попереднього року	%	–	12,5	10,2	-13,9	-12,2	9,4

Дані табл. 2 показують, що за період 1995–1997 рр. спостерігалась тенденція росту загального обсягу туристичних потоків. Проте, починаючи з 1998 року відбулися



зміни в динаміці, що в першу чергу стосується зменшення кількості туристів, які виїхали та в'їхали. Це в свою чергу відобразилось і на загальному обсязі туристичних потоків, так у 1998 р. в порівнянні з 1997 р. спостерігалось зменшення на 13,9 %, а в 1999 р. проти 1998 р. — на 12,2 %. І лише у 2000 році ситуація покращилась, що зумовило приріст до попереднього року на 9,4 %. Постійні зміни в динаміці туристичних потоків за період 1995–2000 рр. були зумовлені такими факторами: погіршенням загальної економічної ситуації в країні, що в свою чергу призвело до зменшення ділової активності іноземних партнерів; невирішеністю проблем, пов'язаних з механізмом отримання віз для в'їзду в Україну; високими цінами на туристичні послуги в Україні порівняно з іншими країнами; відсутністю належного реклами туристично-рекреаційної сфери України тощо.

Разом із тим, практично без змін була ситуація щодо кількості внутрішніх туристів, яку можна охарактеризувати як стабільну. Щодо внутрішнього туризму, то слід зазначити активізацію діяльності структурних підрозділів з питань туризму обласних державних адміністрацій (Київська, Вінницька, Донецька, Тернопільська, Полтавська, Харківська, Хмельницька області, Крим). Отже, близько 6,6 млн. осіб здійснили різноманітні подорожі територією України. Близько 16 млн. відвідувачів було зареєстровано музеями України та понад 1,6 млн. екскурсантів — турагенствами [4, с. 117].

За 2000 р. туристичні підприємства, готелі та санаторно-курортні заклади України загальною кількістю 5 744 одиниці реалізували власних послуг на суму 2,28 млрд. грн., що становило 1,32 % ВВП України. У структурі платіжного балансу України 2000 р., експорт послуг становив 10 %, а імпорт — 15 %.

Таким чином, за період 1995–2000 рр. кількість відвідань України іноземними громадянами збільшилась майже вдвічі, кількість іноземних туристів зросла на 19 %, а частка експорту послуг у платіжному балансі України зросла з 7 до 10 %.

Ці комплексні заходи сприяли динамічному розвитку туристичної індустрії, послідовному збільшенню обсягів надання послуг без залучення коштів з державного бюджету.

Становлення та розвиток туристично-рекреаційної галузі в Україні у різні історичні періоди дозволяє виділити певні особливості даного процесу, а також сформулювати висновки, врахування яких в майбутньому дозволить уникнути цілого ряду протиріч. Зокрема до основних факторів, які обумовили виникнення протиріч на межі переходу туристично-рекреаційної галузі від впливу радянської влади до реалій незалежності та самостійності України, слід віднести: швидкий організаційний розпад туризму в країні, відсутність тенденцій до формування необхідних єдиних комунікацій, відсутність єдиної державної політики в сфері стимулювання туризму як ефективної галузі національної економіки, посилення бюрократичних тенденцій, “тіньовий” аспект відносин між суб'єктами туристичного ринку тощо.

Список використаних джерел

1. Туризм України: економічні та організаційні механізми розвитку / [Ткаченко Т. І., Костіна О. М., Рачко В. І. та ін.]. — Тернопіль : Терно-граф, 2008. — 976 с.
2. Шепанський, Е. В. Історія становлення та розвитку туристично-рекреаційної галузі України / Е. В. Шепанський // Університетські наукові записки. — 2010. — № 2 (34). — С. 270–276.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
4. Федорченко, В. К. Історія туризму в Україні : [навч. посібн.] / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова. — К. : Вища школа, 2002. — 195 с.
5. Про державне управління іноземним туризмом в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.1992 р. № 397 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Вся база “Загальне законодавство”. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=397-92-%EF>.
6. Про зміни в системі органів державної виконавчої влади, підвідомчих Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.1992 р. № 616 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Вся база “Загальне законодавство”. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=616-92-%EF>.
7. Про затвердження Положення про Головне управління Української РСР по туризму : постанова



- Ради Міністрів УРСР від 05.04.1984 р. № 161 [Електронний ресурс] UA Право. Правова бібліотека України. — Режим доступу : <http://uapravo.net/akty/ministerstwa-main/akt8phdt1h.htm>.
8. Про затвердження Положення про Державний комітет України по туризму : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 р. № 625 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Вся база “Загальне законодавство”. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=625-93-%EF>.
 9. Устименко, Л. Історія туризму : [навч. посібн.] / Л. Устименко, І. Афанасьєв. — К. : Альтер-прес, 2005. — 320 с.
 10. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95 // ВВР. — 1995. — № 31. — Ст. 241.
 11. Про Національну раду по туризму : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.1996 р. № 322 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Вся база “Загальне законодавство”. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-96-%EF>.
 12. Про Програму розвитку туризму до 2005 року : постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.1997 р. № 702 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Вся база “Загальне законодавство”. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=702-97-%EF>.
 13. Про заходи подальшого розвитку туризму : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.1999 р. № 728 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Вся база “Загальне законодавство”. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=728-99-%EF>.
 14. Про утворення Державної відкритої акціонерної компанії “Україна туристична” : постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.1999 р. № 1290 // ОВУ. — 1999. — № 29. — Ст. 90.
 15. Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року : Указ Президента України від 10.08.1999 р. № 973/99 // Урядовий кур’єр. — 1999. — 29 вересня.
 16. Про Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму : Указ Президента України від 31.05.2000 р. № 740/2000 // ОВУ. — 2000. — № 22. — Ст. 892.
 17. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 р. № 2026 // ВВР. — 2000. — № 50. — Ст. 435.
 18. Про утворення Державного департаменту з питань діяльності курортів : постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 425 // ОВУ. — 2001. — № 20. — Ст. 91.

*Рекомендовано до друку кафедрою державного управління та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 5 від 13 грудня 2010 року)*

Надійшла до редакції 31.01.2011

Щепанский Э. В. Некоторые практические аспекты функционирования туристско-рекреационной сферы Украины (1990–2000 гг.)

Посвящена изучению актуальных вопросов становления и развития туризма в Украине в период 1990–2000 годов. Проведен анализ научных взглядов, нормативно-правовой базы и системы государственного управления туристско-рекреационной сферы Украины. Выявлены основные положительные черты и проблемные аспекты функционирования туристско-рекреационной сферы на данном историческом этапе.

Ключевые слова: туризм, рекреация, туристско-рекреационная отрасль, туристско-рекреационная сфера.

Shchepanskiy, E. V. Some Practical Aspects of the Tourist and Recreational Industry in Ukraine (1990–2000)

The article is devoted to the study of topical issues of establishment and development of tourism in Ukraine during 1990–2000. The analysis of the scientific outlook, the regulatory framework and governance of tourist and recreational industry in Ukraine. Identified the main positive features and problematic aspects of tourism and recreation areas at this historical juncture.

Key words: *tourism, recreation, tourism and recreation industry.*

